

Staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onderwerp
Spontaan advies over de registratie van politieke
groeperingen

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Inlichtingen
mw. mr. L. Loeber
T (070) 4268219
F

Uw kenmerk

Blad
1 van 16

Aantal bijlagen
1

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

1. Inleiding

Een van de taken van de Kiesraad als centraal stembureau is om voor de verkiezingen van de Eerste Kamer, Tweede Kamer en Europees Parlement de aanduidingen te registreren van groeperingen die hiermee willen deelnemen aan de verkiezingen. Hiervoor is in hoofdstuk G van de Kieswet een procedure geregeld. Uit de praktijk blijkt dat er steeds meer gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid om een aanduiding te registreren. Zo waren er bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1994 38 geregistreerde aanduidingen, in 2003 45 en stonden er bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2006 74 aanduidingen geregistreerd. Hiervan deden in 1994 25 partijen mee aan de verkiezingen, in 2003 19 en in 2006 24. De toename van het aantal registraties heeft dus niet geleid tot een significante stijging in het aantal deelnemende partijen.

Bij de behandeling van registratieverzoeken is de Kiesraad tegen een aantal knelpunten in de uitvoering van de wet aangelopen. Om die reden heeft de Kiesraad een onderzoek laten uitvoeren door de heer P. Boswijk naar de jurisprudentie over registraties van aanduidingen van politieke partijen. Dit onderzoek dat in opdracht van de Kiesraad is geschreven maar waarvan de inhoud voor rekening komt van de auteur, wordt u hierbij ter kennisname aangeboden.¹

In dit advies zullen deze knelpunten worden behandeld en waar mogelijk zullen voorstellen tot verbetering van de procedure worden gedaan. In het advies wordt steeds uitgegaan van artikel G 1 van de Kieswet. Aangezien de artikelen G 2 en G 3 vrijwel identiek zijn aan artikel G 1, is ervoor gekozen om niet overal naar alle

---

¹ P. Boswijk, Registratie van de aanduidingen van politieke groeperingen: *Verwarring wordt geducht...*, te vinden op www.kiesraad.nl.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 16

drie de artikelen te verwijzen. Daar waar veranderingen worden voorgesteld in artikel G 1, zijn deze voorstellen ook van toepassing op de artikelen G 2 en G 3.

Artikel G 1 kent de volgende opbouw. In het eerste lid wordt de mogelijkheid tot registratie beschreven. In het tweede lid staat het vereiste van de waarborgsom vermeld. In het derde lid wordt voorgeschreven welke stukken overgelegd moeten worden bij een verzoek tot registratie. In het vierde lid staan de afwijzingsgronden voor een verzoek tot registratie. In het vijfde lid wordt geregeld op welke wijze de beslissing op het registratieverzoek bekend gemaakt wordt. In het zesde lid wordt de mogelijkheid tot wijziging van een ingeschreven registratie vermeld. In het zevende lid staan de gronden waarop een ingeschreven registratie wordt geschrapt en in het achtste lid tenslotte staat hoe voor een verkiezing alle ingeschreven registraties openbaar worden gemaakt. In de artikelen G 2 en G 3 is daarnaast ook nog geregeld op welke wijze registraties op landelijk respectievelijk provinciaal niveau doorwerken voor de registraties op provinciaal respectievelijk gemeentelijk niveau.

Vanwege het formele karakter van de Kieswet en het gegeven dat de meeste procedures daarin zeer gedetailleerd geregeld zijn, is het noodzakelijk om ook rond de registratie van aanduidingen alle procedures en voorschriften nauwkeurig wettelijk te regelen.

2. Termijn voor de indiening van registratieverzoeken

Registratieverzoeken die uiterlijk drieënveertig dagen vóór de dag van kandidaatstelling worden ingediend, worden nog in behandeling genomen voor de eerstkomende verkiezingen. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) heeft in haar jurisprudentie bepaald dat dit een fatale termijn is en dat eventuele risico's hierbij voor de indiener van het verzoek zijn. De Afdeling zegt hierover:

“Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de politieke groepering ervoor zorg te dragen dat uiterlijk op de drieënveertigste dag voor de kandidaatstelling een verzoek is ingediend dat voldoet aan de ingevolge de Kieswet geldende vereisten. Door op de laatste dag waarop daartoe ingevolge artikel G 1, eerste lid, van de Kieswet de mogelijkheid bestond, het verzoek om registratie in te dienen, heeft appellante het risico genomen dat, met name ook gelet op het grote aantal in de laatste week bij het centraal stembureau ingediende verzoeken om registratie, eerst na de drieënveertigste dag vóór kandidaatstelling door dat bureau zou

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 16

worden geconstateerd dat het verzoek niet aan alle daaraan te stellen eisen voldeed. De gevolgen daarvan komen voor haar rekening.²

De Afdeling gaat ook in op de vraag of het centraal stembureau een politieke groepering een termijn mag geven voor het aanvullen van het verzoek:

“De onderhavige regeling van de registratie van de aanduiding, waarmee een politieke groepering voor de verkiezing op de kandidatenlijst wenst te worden vermeld, vormt een onderdeel van de procedure tot het verkiezen van nieuwe leden van in dit geval de Tweede Kamer, welke procedure door de wetgever aan strikte regels en termijnen is gebonden teneinde de voortgang van de procedure alsmede voor ieder gelijke en eerlijke verkiezingen te waarborgen. Deze regeling van registratie kent, anders dan in artikel 1 2 van de Kieswet met betrekking tot de inlevering van de kandidatenlijsten is voorzien, geen herstelmogelijkheid. Met dit strikte stelsel van de Kieswet verdraagt zich niet dat door het centraal stembureau aan politieke groeperingen de gelegenheid wordt geboden het verzoek om registratie aan te vullen tot een tijdstip dat later is gelegen dan de in die wet opgenomen drieënveertigste dag voor de kandidaatstelling. Gelet op deze strikte procedureregeling dient de in artikel 4:5, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht neergelegde verplichting dat het bestuursorgaan de aanvrager de gelegenheid moet geven binnen een door hem gestelde termijn een onvolledige aanvraag aan te vullen, in een geval al hier aan de orde buiten toepassing te blijven.”³

De Afdeling bepaalt dus dat het centraal stembureau de aanvrager geen termijn mag geven op grond van artikel 4:5, eerste lid, onder c van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) om gegevens die onvoldoende zijn voor de beoordeling van de aanvraag aan te vullen wanneer deze termijn over de drieënveertigste dag vóór de dag van kandidaatstelling gaat. De aanvrager dient ervoor te zorgen dat vóór de laatste dag van de periode voor het indienen van registratieverzoeken alle benodigde stukken bij het centraal stembureau aanwezig zijn. De Kiesraad adviseert u daarom expliciet in de Kieswet op te nemen dat bij de indiening van registratieverzoeken artikel 4:5, eerste lid, onder c, van de Awb niet van toepassing is.

Daarnaast is het wenselijk dat in het kader van de aangekondigde modernisering van de Kieswet bezien wordt op welke andere punten de Kieswet afwijkt van de

---

² ABRvS 4 oktober 2006, 20060606648/1 (Partij van de Waarheid), ABRvS 5 oktober 2006 200606619/1 (VPP-MONGO) en ABRvS 5 oktober 2006, 200606719/1 (Vereniging Islam Democraten).

³ Idem.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 16

Awb. Ook bij die punten zou expliciet moeten worden bepaald dat er een afwijking is van de Awb. In de huidige Kieswet gebeurt dit slechts op enkele punten, waardoor ten onrechte de indruk kan worden gewekt dat op alle andere onderdelen de Awb onverkort van toepassing is. Daarnaast is de Kieswet nooit aan de invoering van de verschillende tranches van de Awb aangepast. Zo wijkt de terminologie op een aantal punten af, bijvoorbeeld op het punt van aanvragen die in de Kieswet nog worden aangeduid als verzoeken. Het is daarom wenselijk als deze aanpassing alsnog plaatsvindt.

3. Waarborgsom

a. *Terugbetaling waarborgsom*

Bij de verkiezingen van november 2006 werden veel verzoeken op het allerlaatste moment ingediend, waarbij geconstateerd moest worden dat een aantal van de verzoeken niet aan de formele vereisten voldeed. Dit kwam doordat de desbetreffende groepering niet alle benodigde stukken had overgelegd of dat de ondertekening niet klopte. Bij dit soort incomplete verzoeken is het onduidelijk of de in het kader van de registratie gestorte waarborgsom moet worden terugbetaald. In artikel G 1, tweede lid, is geregeld dat de waarborgsom wordt terugbetaald na indiening van een geldige kandidatenlijst voor de eerstkomende verkiezingen. Tot nu toe is in de praktijk daarnaast de lijn aangehouden dat indien de registratie om welke reden dan ook niet tot stand komt de waarborgsom voor de registratie ook wordt terugbetaald.

De achterliggende doelstelling van het vragen van een waarborgsom is een drempel op te werpen tegen lichtvaardige registratieverzoeken. De gedachte was dat door het stellen van dit vereiste een halt wordt toegeroepen aan de grote aantallen registratieverzoeken van groeperingen die geen werkelijke bedoeling hebben om onder de te registreren aanduiding aan de verkiezing deel te nemen.⁴ Gezien het grote aantal registratieverzoeken dat door niet aan de formele eisen te voldoen als lichtvaardige verzoeken moet worden beschouwd is de Kiesraad van mening dat het wenselijk is in de Kieswet op te nemen dat de waarborgsom voor de registratie ook aan het Rijk vervalt indien de registratie om welke reden dan ook niet tot stand komt.

Van belang hierbij is dan tevens te regelen binnen welke termijn de waarborgsom komt te vervallen. De Kiesraad adviseert u hiervoor aansluiting te zoeken bij de termijn die in artikel G 1, tweede lid, genoemd wordt en dit ook plaats te laten vinden na kandidaatstelling voor de eerstkomende verkiezingen.

Daarnaast ligt het voor de hand om expliciet in de Kieswet te regelen of en tot wanneer een ingediend verzoek kan worden ingetrokken. De indiener van het verzoek krijgt na ontvangst van het verzoek door de Kiesraad de mededeling in

---

⁴ Kamerstukken II 1988/1989, 20 264, nr. 3, p. 30-31.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 16

welke vergadering zijn verzoek zal worden behandeld. Er zou daarom kunnen worden bepaald dat een ingediend verzoek tot zeven dagen voor deze vergadering kan worden ingetrokken en dat in die gevallen de waarborgsom niet vervalt.

b. Procedure en tijdstip van storting van de waarborgsom

Om te voorkomen dat een ingediend verzoek wordt afgewezen (mede) op basis van het feit dat de waarborgsom niet is betaald en deze waarborgsom dan vervolgens zou moeten worden ingevorderd op basis van het niet tot stand komen van de registratie, is het van belang om uitdrukkelijker dan nu het geval is te regelen dat verzoeken tot registratie pas in behandeling worden genomen nadat de waarborgsom is betaald en hiervan bij de indiening van het verzoek een bewijs wordt overgelegd. Hierbij zou ook weer expliciet in de Kieswet moeten worden bepaald dat hier afgeweken wordt van artikel 4:5, eerste lid, onder c, van de Awb. Dit is noodzakelijk om te voorkomen dat de aanvrager die bij het inleveren van een verzoek geen bewijs van betaling kan overleggen, alsnog een termijn gegeven moet worden om dit aan te vullen. Daarmee vervalt immers de garantie dat de waarborgsom betaald moet zijn voordat het verzoek behandeld wordt.

In artikel G 1 van het Kiesbesluit staat uitgewerkt hoe de waarborgsommen moeten worden betaald. Dit geschiedt door storting hiervan op een rekening van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Degene die de waarborgsom stort krijgt hiervan een bewijs, dat vervolgens weer bij het verzoek tot registratie aan de Kiesraad moet worden overgelegd. In de praktijk blijkt deze procedure tot problemen te leiden. Zo duurt het na storting enkele dagen voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan zien dat de waarborgsom betaald is en kan het ministerie pas op dat moment een bewijs hiervan afgeven. Dit betekent in de praktijk dat een politieke groepering minimaal een week voor indiening van het verzoek de waarborgsom moet storten om bij het verzoek het stortingsbewijs te kunnen overhandigen. Als geregeld zou worden dat een ingediend verzoek pas behandeld kan worden op het moment dat het bewijs van storting van de waarborgsom overhandigd kan worden, is het wenselijk dat artikel G 1 van het Kiesbesluit bepaalt wat de uiterste termijn is voor het storten van waarborgsommen voor verzoeken die kort voor het sluiten van de termijn voor registratie worden ingediend. De Kiesraad adviseert u daarom het Kiesbesluit op deze wijze aan te passen.

4. Afwijzingsgronden voor registratie

a. Onderscheid tussen de afwijzingsgronden onder b en c

In het vierde lid van artikel G 1 staan onder b en c de twee meest gebruikte afwijzingsgronden. De grond onder b gaat over een aanduiding die in grote mate overeenkomt met een al geregistreerde aanduiding, waardoor verwarring te

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
6 van 16

duchten is en de grond onder c gaat over een aanduiding die anderszins misleidend is voor de kiezer. Deze laatste afwijzingsgrond is toegevoegd in 1989:

“Dit kan het geval zijn indien de aanduiding overeenstemt met de naam van een opgeheven politieke groepering waarvan de naam nog een bekende klank heeft (bijv. SDAP, KVP). Ook zou dit het geval kunnen zijn, indien wordt verzocht om registratie van een aanduiding die bij de vorige verkiezing door een andere groepering is gebezigd. Voorts is in dit verband denkbaar dat de registratie moet worden afgewezen omdat zij anderszins misleidende associaties oproept. Zo zijn in het verleden verzoeken afgewezen tot registratie van de volgende namen: Jongerenpartij Veronica, AOW-partij en de Tegenpartij. Onder de huidige Kieswet zijn dergelijke registratieverzoeken herhaaldelijk afgewezen met een beroep op de afwijzingsgrond “redenen, verband houdende met de openbare orde of de goede zeden”. Uit een oogpunt van duidelijkheid verdient het evenwel aanbeveling een afwijzingsgrond toe te voegen welke is toegespitst op de misleiding van kiezers.”⁵

De Kiesraad heeft, zoals eerder vermeld, een jurisprudentieonderzoek laten doen om te kijken hoe de Afdeling en de centrale stembureaus deze twee gronden in de praktijk hanteren. Uit dit onderzoek is gebleken dat de twee gronden nogal eens door elkaar gebruikt worden en dat het onderscheid zoals het in wet gemaakt wordt niet strikt wordt gehanteerd. Toch zijn de achtergronden van deze afwijzingsgronden verschillend.

De grond onder b heeft betrekking op een aanduiding die grotendeels overeenkomt met een reeds geregistreerde aanduiding. Hier is dus sprake van een bescherming van een bepaalde aanduiding, waarbij de politieke groepering die deze als eerste heeft geregistreerd, beschermd wordt. De regeling wil zo voorkomen dat een nieuwe partij kan ‘meeliften’ op het succes van een reeds bestaande partij door een vergelijkbare naam te gebruiken. Om te toetsen of een aanduiding geheel of in hoofdzaak overeenstemt met een reeds geregistreerde aanduiding wordt volgens het jurisprudentieonderzoek in eerdere zaken door de Afdeling impliciet een drie stappen toets gehanteerd. Deze toets bestond uit de volgende stappen:

1. Er wordt gekeken welk deel van de aanduidingen overeenkomt en of dit deel beeldvormend is voor de aanduiding;
2. Daarna wordt bekeken of er op dit beeldvormende deel een exclusief gebruik kan rusten;
3. Ten slotte wordt bekeken of het deel van de aanduiding dat afwijkt een zodanig onderscheidend vermogen aan de aanduiding geeft dat verwarring niet te duchten is.⁶

⁵ Kamerstukken II 1988/1989, 20 264, nr. 3, p. 33.

⁶ P. Boswijk, Registratie van de aanduidingen van politieke groeperingen, blz. 11.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
7 van 16

De Kiesraad is van mening dat bij het toetsen van een aanduiding aan de grond onder b, deze toets zeer nuttig is, zeker als bij iedere stap gemotiveerd wordt aangegeven waarom deze wel of niet aan de orde is.

De grond onder c heeft als doel om de kiezer te beschermen tegen het gebruik van aanduidingen door politieke groeperingen waardoor de kiezer anderszins misleid kan worden. Hierbij gaat het dus om aanduidingen die bijvoorbeeld doen voorkomen dat de groepering een andere is dan de kiezer zou denken op grond van de aanduiding.

Vanwege het feit dat deze beide afwijzingsgronden door elkaar gebruikt worden, komt het voor dat bij een beroep tegen een afwijzing van de registratie door de Kiesraad door de Afdeling het besluit van de Kiesraad wordt vernietigd, maar de registratie alsnog wordt afgewezen. Dit heeft dan te maken met het feit dat de Kiesraad in een dergelijk geval de ene afwijzingsgrond toepast, terwijl de Afdeling van mening is dat de andere afwijzingsgrond van toepassing is. Overwogen is of het daarom wenselijk zou zijn te adviseren om de wet op dit punt aan te passen. De beide afwijzingsgronden zouden wellicht kunnen worden samengevoegd. De Kiesraad vindt samenvoeging echter niet wenselijk. Zoals hierboven is geschetst is de doelstelling en het bereik van beide gronden verschillend en ligt samenvoeging daarom niet voor de hand.

De Kiesraad is daarom van mening dat aanpassing van de wettelijke regeling op dit punt niet noodzakelijk en gewenst is. Wel is hij voorstander van een striktere toepassing van het onderscheid tussen beide gronden. Hierbij zou volgens de Kiesraad een verzoek tot registratie altijd eerst aan de grond onder b moeten worden getoetst, volgens het hierboven weergegeven toetsingskader. Als blijkt dat er geen sprake is van een aanduiding die geheel of gedeeltelijk overeenkomt met een reeds geregistreeerde aanduiding, kan op andere gronden dan de overeenstemming tussen de aanduidingen, een aanduiding worden afgewezen op grond van de grond onder c. Bij beide toetsingen is het overigens van belang dat een afwijzing goed gemotiveerd wordt. De Kiesraad zal de toetsing als hierboven beschreven meer expliciet in zijn besluiten tot uitdrukking brengen. De Kiesraad zal een afschrift van dit advies aan de Afdeling sturen. Het is uiteraard geheel aan de Afdeling om te bepalen of zij ook deze koers wenst te volgen.

b. Begrip misleiding in afwijzingsgrond onder c

Daarnaast wil de Kiesraad erop wijzen dat hij van mening is dat het woord 'misleidend' dat gebruikt wordt in afwijzingsgrond c, de indruk kan wekken dat er hier sprake zou moeten zijn van opzet of enige kwaadaardige bedoeling. Bij de toepassing van deze grond in de praktijk blijkt dat zowel de Kiesraad als de Afdeling hier niet naar kijkt en slechts beoordeelt wat het effect van de aanduiding op de kiezer is. Uit de parlementaire behandeling blijkt ook dat de

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
8 van 16

wetgever hier niet heeft bedoeld om een opzetvereiste in te voeren. Hierover wordt opgemerkt dat:

“Het lid van de G.P.V. fractie vroeg of de toevoeging van de afwijzingsgrond “anderszins misleidend voor de kiezer” bedoeld is als een aanscherping van de huidige jurisprudentie. Dat is niet het geval. Beoogd wordt om een in de praktijk reeds gehanteerde afwijzingsgrond, die thans teruggevoerd wordt op de algemene formule “redenen verband houdende met de openbare orde of de goede zeden” uit een oogpunt van duidelijkheid expliciet te noemen.”⁷

Het gaat dus niet om de vraag of de groepering de kiezer wil misleiden, maar of de kiezer door de aanduiding misleid wordt. Feitelijk wordt daarmee eigenlijk het woord misleidend vervangen door verwarrend. De Kiesraad adviseert u daarom om de tekst van het vierde lid, onder c, aan te passen en ook hier te spreken van verwarring. Sub b ziet dan op verwarring veroorzaakt door overeenkomst met reeds geregistreerde aanduidingen en sub c ziet op alle overige gevallen waardoor kiezers in verwarring kunnen worden gebracht.

c. Begrip letters of andere tekens

Het vierde lid, onder d, bepaalt dat een verzoek moet worden afgewezen indien de aanduiding meer dan 35 letters of andere tekens bevat. In de praktijk leidt deze bepaling tot veel vragen, voornamelijk over het begrip ‘andere tekens’. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de regering destijds van mening was dat punten en komma’s hierbij niet worden meegeteld, maar dat bij de woorden ‘andere tekens’ met name dient te worden gedacht aan cijfers.⁸

De Kiesraad adviseert u om de regeling op dit punt te verduidelijken. Hiervoor ziet hij twee mogelijkheden. Er kan worden bepaald dat leestekens en spaties niet mee tellen voor het aantal letters en andere tekens. Ook kan worden bepaald dat deze wel moeten meetellen. De Kiesraad wil u bij deze keuze in overweging meegeven dat het aantal partijen dat deelneemt aan de verkiezingen sinds 1989 steeds groter is geworden. Dit heeft ook gevolgen voor de lay-out van het stembiljet en het stemvel op de stemmachines. Indien partijen door middel van toevoeging van leestekens en spaties steeds langere namen kunnen registreren, wordt het aantal partijen dat vermeld kan worden op een nog voor de kiezer te hanteren stembiljet steeds kleiner. Zo zijn bijvoorbeeld de aanduidingen Continue Directe Democratie Partij (CDDP) en NEDERLANDSE KLOKKENLUIDERS PARTIJ (NKP) bij de Kiesraad geregistreerd.

De Kiesraad adviseert u daarom om te bepalen dat leestekens en spaties meetellen voor het bepalen of een te registreren naam niet teveel letters en tekens bevat. De Kiesraad meent dat een aanpassing van de regeling in lijn met

⁷ Kamerstukken II 1988/1989, 20 264, nr. 8, p. 32.

⁸ Kamerstukken II 1988/1989, 20 264, nr. 8, p. 119.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
9 van 16

dit advies leidt tot een duidelijkere bepaling dan de huidige. Wel zou voor de bestaande registraties in het overgangsrecht een voorziening moeten worden opgenomen voor het geval de reeds geregistreerde aanduidingen meer dan 35 tekens bevatten.

5. Auteurs- en merkenrecht en registratieverzoeken

a. Afwijzing registratieverzoek op grond van auteurs- en merkenrecht

Het vierde lid van artikel G 1 geeft een limitatieve opsomming van gronden op basis waarvan het verzoek moet worden afgewezen.

De Afdeling heeft in verschillende zaken waarin een beroep werd gedaan op andere gronden voor afwijzing van een verzoek het beroep afgewezen.⁹ In sommige gevallen wordt er door een belanghebbende een beroep gedaan op het auteurs- of merkenrecht. Ook hierin heeft de Afdeling bepaald dat een dergelijk beroep stukloopt op de limitatieve aard van de afwijzingsgronden.¹⁰

In een latere zaak heeft de Afdeling dit genuanceerd. In deze zaak voerde de appellandant aan dat een bepaalde aanduiding niet geregistreerd had mogen worden omdat dit een inbreuk zou vormen op het gebruik van een bij het Benelux-Merkenbureau geregistreerde aanduiding. De registratie van een andere politieke groepering onder deze naam zou daarmee een inbreuk vormen op het merkenrecht. De Afdeling overwoog:

“Voorop staat dat de enkele omstandigheid dat de aanduiding een inbreuk zou vormen op het recht van appellandant sub 2 tot gebruik van het geregistreerde merk ‘Fortuyn’ niet behoort tot de in artikel G 1, vierde lid, van de Kieswet limitatief opgesomde gronden voor afwijzing van de door een politieke groepering bij het centraal stembureau ter registratie aangeboden aanduiding. Meer in het bijzonder leidt de omstandigheid dat het gebruik van de aanduiding ‘Fortuyn’ op de kandidatenlijst in strijd zou zijn met het merkenrecht op zichzelf niet tot het oordeel dat sprake is van strijdigheid met de openbare orde als bedoeld in artikel G 1, vierde lid, onder a, van de Kieswet reeds omdat appellandant sub 2 ter zake van de inbreuk op het merkenrecht (nog) geen procedure is begonnen en de bevoegde rechter daarover geen uitspraak heeft gedaan.”¹¹

Uit deze uitspraak zou kunnen worden afgeleid dat indien de appellandant al wel een procedure bij de burgerlijke rechter was begonnen op grond van het merkenrecht, er mogelijk wel reden zou zijn geweest om het registratieverzoek af te wijzen op grond van het vierde lid, onder a. De Kiesraad vindt dat een dergelijke invulling

⁹ Bijv. ABRvS 4 november 1993, R.03.93.5600/Q03; AB 1994/414 en ABRvS 8 januari 1998, E02.97.0175.

¹⁰ ABRvS 9 maart 1998, E02.98.0019.

¹¹ ABRvS 4 oktober 2006, 200606676/1, r.o. 2.6.1.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
10 van 16

van de toetsingsgrond onder a minder wenselijk zou zijn. Immers, het enkele feit dat er een procedure is gestart op grond van het merkenrecht, hoeft niet te betekenen dat er ook daadwerkelijk sprake is van inbreuk op het merkenrecht.

De Kiesraad is van mening dat het ook niet wenselijk is om een aparte afwijzingsgrond op te nemen voor het auteurs- en merkenrecht. Indien blijkt dat een verzoek tot registratie in strijd is met dit recht kan de Kiesraad een dergelijk verzoek immers afwijzen op grond van de afwijzingsgrond onder a. De Kiesraad kan bij het beoordelen van een verzoek tot registratie mee laten wegen dat er een gerechtelijke procedure is gestart door een derde op grond van het auteurs- en merkenrecht, of, indien deze procedure is afgerond, dat er een uitspraak ligt van een rechter. De Kiesraad behoudt op die manier de ruimte om relevante feiten mee te laten wegen bij de beoordeling van registratieverzoeken.

b. *Schrapping geregistreerde aanduiding op grond van auteurs- en merkenrecht*
Vanwege de korte termijnen in de registratieperiode kan het voorkomen dat een zaak die op grond van het merkenrecht is aangespannen nog niet onherroepelijk door de rechter is beslist op het moment dat een registratieverzoek wordt ingediend. Het kan daarom voorkomen dat de Kiesraad een aanduiding registreert waarvan later blijkt dat deze strijdig is met het auteurs- of merkenrecht. Het is in die gevallen wenselijk dat de mogelijkheid bestaat om de aanduiding te schrappen, afhankelijk van de strekking van de uitspraak van de rechter. Op dit moment kent het zevende lid geen grond waarop een dergelijke aanduiding kan worden geschrapt. De Kiesraad adviseert u daarom tevens om in het zevende lid een nieuwe schrappingsgrond op te nemen die correspondeert met de afwijzingsgrond uit het vierde lid onder a.

6. Wijziging en schrapping van een geregistreerde aanduiding

a. Verenigingseis

Artikel G 1, eerste lid, stelt dat een politieke groepering die een aanduiding wil registreren een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid moet zijn. Het centraal stembureau moet dit bij het registratieverzoek controleren en het verzoek afwijzen als dit niet het geval blijkt te zijn.

Artikel G 1, zesde lid, geeft aan reeds geregistreerde partijen de mogelijkheid hun aanduiding te wijzigen. Het zevende lid geeft aan wanneer het centraal stembureau een aanduiding uit de lijst zal schrappen. Geen van beide bepalingen stelt aan politieke groeperingen de eis van vereniging. Het zesde lid stelt als enige eis dat de partij geregistreerd moet zijn en dat de laatste volzin van het eerste lid, alsmede het vierde en vijfde lid op een verzoek tot wijziging van overeenkomstige toepassing zijn. Daarnaast beperkt het zevende lid het aantal gevallen waarin het centraal stembureau een aanduiding dient te schrappen. Het wijzigen van de oprichtingsvorm wordt daaronder niet vermeld. Dit betekent dat

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
11 van 16

de eis van vereniging enkel geldt voor de registratie op grond van het eerste lid, maar niet voor wijziging van de aanduiding.¹²

De Kiesraad is van mening dat hier sprake is van een lacune en adviseert u daarom om in de Kieswet te bepalen dat ook bij een verzoek tot wijziging van een geregistreerde aanduiding getoetst moet worden aan de verenigingseis.

Daarnaast wil de Kiesraad van dit advies gebruik maken om erop te wijzen dat de Kiesraad voor het toetsen van de verenigingseis alleen kijkt naar de notariële akte waarbij de vereniging is opgericht. Onlangs rees de vraag of een vereniging met slechts één lid wel een vereniging is in de zin van het Burgerlijk Wetboek. De Kiesraad is van mening dat het aan de notaris die de akte opstelt is om te beoordelen of er sprake is van een rechtsgeldige oprichting van een vereniging en toetst daarom niet zelf aan bijvoorbeeld het ledenvereiste. Hier ligt wel een keuze voor de wetgever. Indien deze van mening is dat het verenigingsvereiste in de Kieswet is opgenomen om ervoor te zorgen dat groeperingen die een aanduiding registreren materieel functionerende verenigingen met leden zijn, dan zou de wetgever dit nadrukkelijker in de Kieswet moeten opnemen, zodat de Kiesraad hieraan kan toetsen.

b. Overige vereisten bij wijziging van de geregistreerde aanduiding

Daarnaast meent de Kiesraad dat het wenselijk is om in het zesde lid tevens te bepalen dat bij een verzoek tot wijziging de in het derde lid genoemde documenten moeten worden overgelegd. Bij het beoordelen van een verzoek tot wijziging van de aanduiding is het immers ook van belang dat de Kiesraad bekijkt of het verzoek wel door het bevoegd bestuur is gedaan. Indien tussen het oorspronkelijke verzoek tot registratie en het verzoek tot wijziging van de registratie de statuten en de inschrijving in het register van de Kamer van Koophandel zijn gewijzigd, kan het zijn dat hierover onduidelijkheid zou kunnen bestaan. De Kiesraad adviseert u daarom in het zesde lid te bepalen dat ook het derde lid van overeenkomstige toepassing is.

c. Moment van schrapping van aanduidingen

In de Kieswet is bepaald op welke gronden het centraal stembureau een geregistreerde aanduiding schrapt. Er is echter niet bepaald op welk moment deze schrapping moet plaatsvinden. Dit betekent dat feitelijk direct geschrapt moet worden als een schrappingsgrond zich voordoet.

Vooraf bij de schrappingsgrond onder d, het gegeven dat een groepering bij de laatste verkiezingen geen kandidatenlijst heeft ingeleverd waarboven de aanduiding is geplaatst, levert in de praktijk problemen op indien twee verkiezingen kort na elkaar plaatsvinden. Vanwege de doorwerkingsregeling kan een politieke groepering immers meedoen aan bijvoorbeeld provinciale statenverkiezingen onder de aanduiding die hij voor de Tweede

¹² Zie ABRvS 21 juni 2001, 200102056/1; LJN: AB 2317, r.o. 2.3.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
12 van 16

Kamerverkiezingen heeft geregistreerd. Indien deze verkiezingen zeer kort op elkaar volgen, kan het zo zijn dat de aanduiding van een groepering die niet deelneemt aan de Tweede Kamerverkiezingen geschrapt moet worden terwijl de termijn voor registratie van aanduidingen voor de provinciale statenverkiezingen bijna verlopen is. Een groepering heeft dan nauwelijks tijd om zich opnieuw te registreren. Dit was door de samenloop van verkiezingen in november 2006 en maart 2007 het geval.

Daarnaast worden er in dit advies nieuwe schrappingsgronden voorgesteld. Deze kunnen zich kort voor de verkiezingen voordoen. Indien de kandidaatstelling dan al heeft plaatsgevonden, is het niet wenselijk dat alsnog een bepaalde aanduiding zou moeten worden geschrapt. In ieder geval zou dat voor de eerstkomende verkiezingen geen gevolgen kunnen hebben.

Bij het bepalen op welk moment er geschrapt moet worden moet er onderscheid gemaakt worden tussen de schrappingsgrond die nu in het zevende lid onder d staat en de overige schrappingsgronden. De schrapping op grond van de grond onder d zou feitelijk kunnen plaatsvinden zodra de dag van kandidaatstelling heeft plaatsgevonden. Dan is immers duidelijk of aan deze grond gevolg moet worden gegeven. Dit is echter niet wenselijk omdat dit zou kunnen leiden tot een aantal nieuwe registratieverzoeken van groeperingen wier aanduiding is geschrapt vlak voor de verkiezingen. Het centraal stembureau zou deze dan moeten behandelen in een periode waarin ook de uitslag van de verkiezingen moet worden vastgesteld. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van november 2006 is er daarom voor gekozen om te schrappen direct nadat de uitslag was vastgesteld. De Kiesraad adviseert u daarom om als hoofdregel op te nemen dat schrapping op grond van de grond onder d direct na de vaststelling van de uitslag plaatsvindt. Omdat dit zoals beschreven gevolgen kan hebben voor de doorwerking bij kort op elkaar volgende verkiezingen, is het wenselijk als hierop een uitzondering wordt gemaakt indien er binnen 90 dagen na de vaststelling van de uitslag nieuwe verkiezingen zijn. In dat geval zou schrapping pas moeten plaatsvinden na de vaststelling van de uitslag van de tweede verkiezing.

Voor de overige gronden zou, net als nu het geval is, moeten blijven gelden dat schrapping direct plaatsvindt zodra de Kiesraad constateert dat een schrappingsgrond zich voordoet. Wel zou in de Kieswet moeten worden bepaald dat er niet geschrapt kan worden tussen de dag van kandidaatstelling en het moment van vaststelling van de uitslag. Na de dag van kandidaatstelling wordt immers gestart met het maken van al het drukwerk voor de verkiezing. Hierop worden de aanduidingen van de deelnemende groeperingen vermeld. Als er dan nog aanduidingen geschrapt zouden worden, kan dit leiden tot vragen over het feit dat deze aanduiding nog wel op bijvoorbeeld een stembiljet boven een lijst staat. De Kiesraad adviseert u daarom om in de Kieswet op te nemen dat

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
13 van 16

aanduidingen niet geschrapt kunnen worden tussen de dag van kandidaatstelling en het moment van vaststelling van de uitslag.

7. Verboden rechtspersonen

In artikel G 1, vierde lid, onder e, wordt bepaald dat het centraal stembureau afwijzend op het verzoek beschikt als de aanduiding geheel of in hoofdzaak overeenstemt met die van een rechtspersoon die bij onherroepelijke rechterlijke uitspraak verboden is verklaard en deswege is ontbonden. In het zesde lid onder c wordt dezelfde grond genoemd voor schrapping van een geregistreerde aanduiding. In artikel 2:20 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) is de regeling opgenomen over het ontbinden van rechtspersonen. Als de tekst van artikel 2:20 BW naast de tekst van artikel G 1, vierde lid, onder e, wordt gelegd, blijkt dat deze niet volledig op elkaar aansluiten. Hierdoor lijkt het alsof een rechtspersoon die ontbonden is op grond van het tweede of derde lid van artikel 2:20 BW, niet valt onder de afwijzingsgrond van artikel G 1, vierde lid, onder e.

Dit was destijds wel de bedoeling van de wetgever, bij de wijziging van de Kieswet van 1989 wordt hierover opgemerkt:

“Van belang is wel – zolang er geen wettelijke regeling van politieke partijen is -, dat de regeling van de naamsregistratie aansluit bij de regeling in het Burgerlijk Wetboek betreffende verboden rechtspersonen. Uiteraard moet het niet mogelijk zijn, dat een groepering gebruik kan maken van de faciliteit van naamsregistratie ingevolgde de Kieswet, terwijl zij als vereniging door de rechter is ontbonden omdat haar doel of werkzaamheid in strijd is met de openbare orde of de goede zeden.”¹³

De Kiesraad adviseert u daarom om het vierde lid, onder e, zodanig aan te passen dat deze overeenstemt met de tekst van artikel 2:20 BW.

8. Gebruik van afkortingen in aanduidingen

Het staat een politieke groepering vrij om onder een bepaalde afkorting aan de verkiezingen deel te nemen. Als in de statuten van de vereniging niet vermeld staat wat deze afkorting betekent, kan de Kiesraad niet toetsen of de deze misleidend kan zijn voor de kiezer. Dit geval deed zich voor bij drie opeenvolgende verzoeken van de Fortuynistische Volks Partij in 2005. Het eerste verzoek van 7 maart 2005 betrof het opnemen van de aanduiding Fortuynistische Volks Partij in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer. Dit verzoek werd afgewezen op grond van artikel G 1, vierde lid, onder c, omdat bij de kiezers de indruk zou kunnen worden gewekt dat deze partij nauw gelieerd zou zijn aan de Politieke Vereniging “Lijst Pim Fortuyn”.¹⁴

¹³ Kamerstukken II 1988/1989, 20 264, nr. 3, p. 26.

¹⁴ Besluit van 16 maart 2005 van het Centraal Stembureau, Staatscourant 22 maart 2005, nr. 57, p. 18.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
14 van 16

Kort daarna kwam er een nieuw verzoek tot registratie binnen. Ditmaal betrof het een verzoek tot registratie van de aanduiding 'FVP'. Het verzoek kwam van dezelfde groepering. Uit de bij het verzoek overgelegde statuten bleek dat FVP een afkorting was van Fortuynistische Volks Partij. De Kiesraad heeft bij de beoordeling van het verzoek deze gegevens uit de statuten meegewogen en is om die reden tot de conclusie gekomen dat ook bij dit verzoek er misleiding van de kiezers te duchten was. Daarom is ook dit verzoek op grond van artikel G 1, vierde lid, onder c, afgewezen.¹⁵

In november 2005 kwam opnieuw een verzoek tot registratie binnen van dezelfde groepering. Het verzoek betrof nogmaals registratie van de aanduiding 'FVP'. De overgelegde statuten waren bij dit verzoek echter anders; hieruit bleek op geen enkele wijze waar deze aanduiding een afkorting van was. Om die reden bleek, anders dan het feit dat het verzoek was ingediend door dezelfde personen, niet uit de overgelegde stukken dat de aanduiding 'FVP' geassocieerd diende te worden met het gedachtegoed van wijlen de heer W.S.P. Fortuyn of de Lijst Pim Fortuyn. Er was daarom geen grond om het verzoek af te wijzen, nu dit niet misleidend kon worden geacht voor de kiezers. De Kiesraad heeft daarom de aanduiding opgenomen in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer.¹⁶

De Kiesraad vindt het wenselijk deze gang van zaken onder uw aandacht te brengen. Het lijkt immers wat vreemd dat, hoewel met grote zekerheid kon worden gesteld dat het ook bij het laatste verzoek om dezelfde groepering ging, die vermoedelijk de intentie had om in het maatschappelijk verkeer bekend te staan onder de naam Fortuynistische Volks Partij, de Kiesraad het registratieverzoek niet kon afwijzen, omdat de huidige regeling in de Kieswet daar geen grond voor biedt. De vraag die bij de Kiesraad is gerezen is of hij bij de beoordeling van een registratieverzoek de gegevens uit de statuten, maar ook de gegevens die uit het maatschappelijk verkeer blijken, zoals bijvoorbeeld een website van een politieke groepering moet meewegen. Daarnaast is de vraag gerezen of het niet wenselijk is dat de regeling rondom registratieverzoeken voorschrijft dat een groepering die alleen een afkorting wenst te registreren, moet aangeven bij het verzoek tot registratie waar deze afkorting voor staat. De Kiesraad acht het wenselijk dat bij registratie van alleen een afkorting door de groepering moet worden aangegeven waar deze afkorting voor staat en adviseert u daarom om op dit punt de regeling rondom een verzoek tot registratie aan te passen.

---

¹⁵ Besluit van 18 mei 2005 van het Centraal Stembureau, Staatscourant 30 mei 2005, nr. 101, p. 11.

¹⁶ Besluit van 7 december 2005 van het Centraal Stembureau, Staatscourant 19 december 2005, nr. 246, p. 10.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
15 van 16

Mocht na de registratie blijken dat de groepering toch een andere betekenis geeft aan de afkorting, die, als deze betekenis in het registratieverzoek had gestaan, aanleiding was geweest om het verzoek te weigeren, dan zou dit een grond moeten zijn om de aanduiding te schrappen. Ook op dit punt adviseert de Kiesraad u om de regeling aan te passen.

9. Overig

a. *Bewijs van inschrijving handelsregister*

In het derde lid van artikel G 1, wordt bepaald dat bij een verzoek tot registratie een bewijs van inschrijving in het handelsregister moet worden overgelegd. De Kiesraad adviseert u om te bepalen dat dit bewijs de meest recente gegevens moet bevatten en niet langer dan zes maanden voor de datum van de indiening van het verzoek mag zijn uitgegeven. Deze aanpassing is wenselijk om te voorkomen dat politieke groeperingen oudere inschrijvingen die mogelijk onjuiste gegevens bevatten over het bevoegd bestuur bij het verzoek tot registratie overleggen.

b. *Inhoudelijke toetsing aan doelstellingen politieke groepering*

Rondom de registratie van de Partij voor Naasteliefde, Vrijheid en Diversiteit is enige commotie ontstaan over de doelstellingen van deze partij. Zo zijn er ondermeer in de Tweede Kamer vragen over dit onderwerp gesteld.¹⁷ Hierbij kwam de vraag aan de orde of de Kiesraad bij de registratie van een aanduiding niet ook een inhoudelijke toetsing aan de doelstellingen van een groepering moest verrichten. De Kiesraad heeft kennis genomen van de maatschappelijke discussie hierover en ziet hierin aanleiding hierover in dit advies enkele opmerkingen te maken.

Bij de wijziging van de Kieswet in 1989 is uitgesproken dat:

*"Inhoudelijke beoordeling van de doelstellingen of activiteiten van politieke groeperingen door de centrale stembureaus in het kader van de registratieprocedure of door de hoofdstembureaus in het kader van de beoordeling van kandidatenlijsten niet meer mogelijk dient te zijn."*¹⁸

In de tekst van de Kieswet van vóór de wijziging in 1989 stond dat een aanduiding geweigerd moest worden als er daartoe redenen, verband houdende met de openbare orde of de goede zeden aanwezig zijn. Deze bepaling was voor de Afdeling in een uitspraak van 19 april 1982 aanleiding om te overwegen dat, gelet op de ruime formulering van de betreffende weigeringsgrond, bij de beoordeling van een registratieverzoek niet buiten beschouwing kan worden gelaten de wijze waarop de verzoekende groepering haar programma uitdraagt

¹⁷ Zie de Tweede Kamervragen 2005-2006, nr. 1859, 1860 en 2079.

¹⁸ Kamerstukken II 1987/1988, 20 264, nr. 3, blz. 27.

Datum
28 juni 2007

Ons kenmerk
2007-0000222146

Onderdeel
Kiesraad

Blad
16 van 16

en het optreden van die groepering in de samenleving.¹⁹ De regering vond dit geen wenselijke ontwikkeling omdat zij van mening was dat de registratie van politieke groepering slechts ertoe strekt om de herkenbaarheid van de ingediende lijsten voor de kiezer te vergroten. Zij is niet bedoeld als een soort 'vergunningstelsel' voor politieke partijen. Om die reden is in 1989 de redactie van de afwijzingsgrond van het vierde lid, onder a, aangepast.²⁰

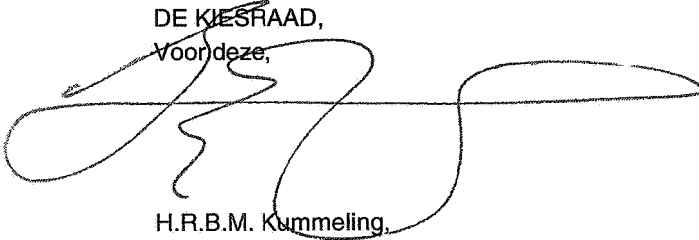
De Kiesraad is van mening dat de in 1989 in de Kieswet vastgelegde opvatting gehandhaafd dient te worden. Hij ziet geen rol voor centrale stembureaus weggelegd voor een inhoudelijke toetsing van de doelstellingen van een politieke groepering. Deze toetsing moet binnen onze staatsrechtelijke verhoudingen worden overgelaten aan het democratische proces respectievelijk de rechter.

c. Eerdere adviezen

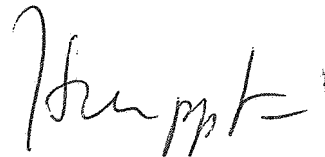
De Kiesraad wil tenslotte bij dit advies graag van de gelegenheid gebruik maken om u te wijzen op het spontane advies dat hij op 15 april 2005 aan uw voorganger heeft uitgebracht.²¹ Dit advies ging over de registratie op provinciaal niveau van landelijk geregistreerde aanduidingen met toevoeging. Tot op heden heeft de Kiesraad nog geen reactie ontvangen op dit advies. De Kiesraad verzoekt u daarom om bij de behandeling van dit advies het advies van 15 april 2005 ook te betrekken.

Daarnaast wordt in het advies van 30 augustus 2002 een aanbeveling gedaan over het schrappen van geregistreerde aanduidingen bij een fusie van partijen.²² Ook op deze aanbeveling is nog geen reactie ontvangen. De Kiesraad verzoekt u daarom dat deel van het advies van 30 augustus 2002 bij de behandeling van dit advies te betrekken.

DE KIESRAAD,
Voordeze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

J. Schipper-Spanninga,
secretaris-directeur

¹⁹ ABRvS 19 april 1982, AB 1982, 380.

²⁰ Kamerstukken II 1987/1988, 20 264, nr. 3, blz. 26.

²¹ Advies van de Kiesraad van 15 april 2005 over registratie op provinciaal niveau van landelijk geregistreerde aanduidingen met toevoeging, kenmerk 2005-0000053354, te vinden op www.kiesraad.nl.

²² Advies van de Kiesraad van 30 april 2002 over diverse onderwerpen, kenmerk KR02/U82843, te vinden op www.kiesraad.nl.